VEYSEL KARANÎ

Tabiînin büyüklerinden. İsmi Üveys bin Âmir Karnî'dir. Yemen'in Karn köyünde doğdu. Doğum târihi bilinmemektedir. 37 (m. 657) senesinde şehîd edildi. Peygamber efendimizin (aleyhisselâm) sağlığında müslüman oldu. Fakat görmediği için Sahâbî olamadı. Peygamberimizin (aleyhisselâm) zamanında Medine'ye gelmedi. Tabiînin büyüklerinden olduğu hadîs-i şerîfte bildirildi. Hazreti Ömer'in halifeliği sırasında Medine'ye geldi. Çok alâka ve hürmet gördü. Önceleri kendi memleketi Yemen'de yaşadı. Sonra Basra'ya gitti.

Veysel Karânî, Yemen'de iken deve güder, geçimini onunla temin ederdi. Geçimi, yaşaması pek sade idi. Hasta, âmâ ve ihtiyâr annesinden başka kimsesi yoktu. Güttüğü develer için belli bir ücret istemez, ne verirlerse onu alırdı. Fakîr olanlardan hiç ücret almazdı. Aldığının yarısını sadaka olarak fakîrlere dağıtır, kalanını da kendi ihtiyâçlarına ve annesine harcardı.

Müslüman olduktan sonra bütün ömrü boyunca sevgili Peygamberimizin (aleyhisselâm) aşkı ile yanıp tutuşmuştur. Bir an bile Rabbini unutmamıştır. Kulluğunda o dereceye ulaşmıştır ki, her hâli, her hareketi ve her sözü insanlara ibret ve nasîhat olmuştur. Kimseden incinmemiş ve kimseyi incitmemiştir. Onun en önemli vasfı, Peygamberimize (aleyhisselâm) aşkı, ibadete canla başla devamı ve annesine saygısıdır. Annesine çok hizmet edip, hayır duâsını almıştır. Resûlullah efendimizi (aleyhisselâm) görmeği çok arzu ediyordu. Defalarca Peygamber efendimizi (aleyhisselâm) görmek için annesinden izin istedi. Annesi, kendisine bakacak kimsesi olmadığı için izin veremedi.

Peygamberimiz (aleyhisselâm) "Üveys-i Karnî ihsân ve iyilikte tabiînin hayırlısıdır" buyurdu. Resûlullah (aleyhisselâm) zaman zaman mübârek yüzünü Yemen tarafına döndürür ve "Yemen tarafından rahmet rüzgârı estiğini duyuyorum" buyururdu. "Kıyâmette Allahü teâlâ Üveys sûretinde yetmişbin melek yaratır ve Üveys'i onların arasında Arasat'a götürürler. Cennete gider ve Allahü teâlânın dilediği (bildirdiği) nden başka mahlûk hangisinin Üveys olduğunu bilmez." "Ümmetimden bir kimse vardır ki, Rebî'a ve Mudar kabilelerinin koyunları kıllarının adedince kişiye kıyâmette şefaat edecektir." buyurdu. Arabistan'da bu iki kabilenin koyunları kadar kimsenin koyunu olmadığı söylenmiştir. Eshâb-ı kiram: "Yâ Resûlallah, bu kimdir?" dediler. "Allahın kullarından biri" buyurdu. Biz hepimiz kullarız, ismi nedir dediler. "Üveys" buyurdu. Nerelidir dediler. "Karn'lıdır"buyurdu. O sizi gördü mü dediler. "Baş gözü ile görmedi" buyurdu. Hayret, size bu kadar âşık olsun da, hizmet ve huzûrunuza koşup gelmesin dediler. "İki sebepden: Biri hâllerine mağlubdur. İkincisi ise benim dînime bağlılığından dolayıdır. İhtiyâr bir annesi vardır. Îmân etmiştir. Gözleri görmez, el ve ayakları hareket etmez. Üveys gündüzleri deve çobanlığı yapar, aldığı ücreti kendisinin ve annesinin nafakasına harcar" buyurdu. Biz onu görür müyüz dediler. Hazreti Ebû Bekir'e "Sen onu kendi zamanında göremezsin", ama Hazreti Ömer ve Hazreti Ali'ye "Siz onu görürsünüz. Bedeni kıllıdır. Sol böğründe ve avucunun içinde bir gümüş miktarı beyazlık vardır. Bu baras hastalığı beyazlığı değildir. Ona varınca, benim selâmımı söyleyin ve ümmetime duâ etmesini bildirin" buyurdu.

Veysel Karâni hazretleri gece gündüz ibadet ve tâatle vakit geçirirdi. Kendini halktan gizlerdi. İlk zamanlar herkes ona divane gözü ile bakıyordu. Sonradan onun büyüklüğünü anladılar, çok ikram ve hürmet göstermeye başladılar. Bunun üzerine, annesinin vefâtından sonra Karn köyünden çıkıp Kûfe şehrine gitti.

Peygamberimizin (aleyhisselâm) vefâtı yaklaşınca, hırkanızı kime verelim? dediler. "Üveys-i Karnîye verin" buyurdu. Resûlullahın vefâtından sonra Hazreti Ömer ile Hazreti Ali Kûfe'ye geldiklerinde, Ömer (radıyallahü anh), hutbe esnasında: "Ey Necdliler, kalkınız!" buyurdu. Kalktılar. Aranızda Karn'dan kimse var mıdır? buyurdu. Evet dediler ve birkaç kişiyi ona gönderdiler. Hazreti Ömer, onlardan Üveys'i sordu. Biliyoruz. O, sizin aramanızdan pek aşağı bir kimsedir. Divanedir, akılsızdır ve insanlardan kaçar bir hâli vardır, dediler. "Onu arıyorum, nerededir?" buyurdu. Arne vadisinde

develerimize çobanlık yapmaktadır, biz de karşılığında ona akşam yiyeceği veririz, saçı-sakalı karışıktır, şehirlere gelmez, kimse ile sohbet etmez, insanların yediğini yemez; üzüntü ve neş'e bilmez, insanlar gülünce, o ağlar; insanlar ağlayınca o güler dediler. "Onu arıyorum" buyurdu. Sonra Hazreti Ömer'le Hazreti Ali, onun olduğu yere gittiler. Onu namaz kılarken gördüler. Allahü teâlâ, develerini gütmesi için bir melek vazîfelendirmişti. Namazı bitirip selâm verince, Hazreti Ömer, kalktı ve selâm verdi. Selâmı aldı. Hazreti Ömer "İsmin nedir?" diye sordu. "Abdullah, ya'nî Allah'ın kulu" dedi. "Hepimiz Allah'ın kullarıyız; esas ismin nedir?" diye sordu. "Üveys" dedi. "Sağ elini göster" buyurdu. Gösterdi. Hazreti Ömer; Peygamber efendimiz size selâm etti. Mübârek hırkalarını size gönderip, "Alıp giysin, ümmetime de duâ etsin" diye vasıyyet etti, dedi.

"Yâ Ömer! Ben zayıf, âciz ve günahkâr bir kulum. Dikkat buyur, bu vasıyyet başkasına âit olmasın?" deyince.

"Hayır. Yâ Üveys, aradığımız, kimse sensin. Peygamber efendimiz senin eşkâlini ve vasfını belirtti." cevabını verdi.

Bunun üzerine, Hırka-i şerîfi hürmetle aldı, öptü, kokladı, yüzüne gözüne sürdü. Sonra: "Siz burada bekleyin" dedi. Yanlarından ayrıldı. Biraz ileride hırkayı yere bırakıp, yüzünü yere koydu. Cenâb-ı Hakka şöyle duâda bulundu:

"Yâ Rabbi, Sevgili Peygamber efendimiz, ben fakîr, âciz kuluna Hazreti Ömer ve Hazreti Ali ile Hırka-i şerîflerini göndermiş" dedi. Günahkâr olan bütün müslümanların affı için duâ etti. Bir çok günahkâr müslümanın affolduğu bildirilince Hırka-i şerîfi hürmetle giydi.

Veysel Karânî'ye hediye edilen Hırka-i şerîfin bir parçası, Van civarında İrisân beylerine kadar gelmiş ve 1618 senesinde, Osmanlı padişahlarından Sultan İkinci Osman Han'a getirilip hediye edilmiştir. Sultan Abdülmecid Han, bu Hırka-i şerîf için Fâtih civarında (Hırka-i şerîf) câmi'ini yaptırmıştır. Her sene Ramazan ayında camekân içinde halka ziyâret ettirilmektedir.

Tasavvufta büyüklerini görmedikleri hâlde onların rûhaniyetinden istifâde ederek feyz alarak, yükselenlere "Üveysi" denilir. Bu tâbir, Veysel Karânî hazretlerinin Peygamber efendimizi (aleyhisselâm) görmeden feyz alıp, O'na tâbi olmak sûretiyle tasavvufta yüksek derecelere kavuşmasına benzeterek söylenilmiştir. Üveysî demek mürşidi olmayan demek değildir. Görmediği halde Peygamber efendimizin (aleyhisselâm) ve O'nun vârisleri olan evliyânın büyüklerinden birinin rûhaniyetinden feyz alıp yükselmek demektir.

Veysel Karanî kendisine hırka verildikten sonra Yemen'den Kûfe'ye gitti. Kûfe'ye gittikten sonra çok az kimse onu görebildi. Görenlerden biri Harem bin Hayyan'dır. Harem bin Hayyan anlatır. Üveys'in şefaatinin ne derecede olduğunu bildiren hadîsi işitince, onu görmek istedim. Kûfe'ye gidip, onu aradım. Nihâyet Fırat nehri kenarında abdest alırken buldum. Daha önce hakkında malûmatım olduğundan onu tanıdım. Selâm verdim. Selâmımı aldı. Bana baktı. Müsâfeha etmek istedim, elini vermedi. "Allah sana merhamet eylesin, seni bağışlasın ey Üveys, nasılsın?" dedim. Onu o kadar sevmiştim, ona o kadar acımıştım ki ağladım. Çünkü çok zayıf idi. O da ağladı ve "Allah sana hayırlı ömür versin, ey Harem bin Hayyan? Nasılsın ey kardeşim? Beni sana kim gösterdi?" dedi. İsmimi ve babamın ismini nasıl bildin ve hiç görmeden beni nasıl tanıdın? dedim. "Herşeyi bilen ve herşeyden haberi olan bana bildirdi. Rûhum senin rûhunu tanıdı. Çünkü mü'minlerin rûhları birbirlerini tanırlar, birbirlerini görmeseler de." dedi.

Resûlullahdan bana bir haber ver dedim. "Ben onu görmedim, Onun haberini başkalarından işitmişim. Hadîs yolunu kendime açmağı istemem. Muhaddis, müftü veya müzekkir olmağı istemem. Benim meşgûliyetim vardır. Bunlarla uğraşamam" dedi. Bana bir âyet okuyun. Sizden duyayım dedim. Elimi tuttu. Eûzü besmele okudu ve çok ağladı. Sonra Allahü teâlâ bir âyette: "Cinleri ve insanları beni tanımaları, ibadet etmeleri için yarattım" bir başka âyette "Gökü, yeri ve ikisi arasındakileri oyun olsun diye yaratmadım" buyuruyor. "İnnehû hüvel azîzürrahîm'e" kadar okudu. Sonra bir sayha vurdu (feryad etti). Aklının gittiğini sandım. Sonra: "Ey Hayyân'ın oğlu, sen buraya niçin geldin?" dedi. Seni tanımak, seninle sohbet etmek arzusu ile dedim. "Bir kimsenin Allahü teâlâyı tanıdıktan sonra, herhangi bir kimse ile ahbablık etmek istemesine hiçbir zaman bir ma'nâ veremem" dedi. Bana vasıyyet, nasîhat et dedim. "Yattığın zaman ölümü yastığının altında bil. Kalkınca da karşında bulundur. Günahın küçüklüğüne değil, onunla âsi olmaklığının büyüklüğüne bak! Günâhı küçük tutarsan, onu yasak eden Rabbini küçük tutmuş olursun. Onu büyük tutarsan, Rabbini

büyük tutmuş olursun" dedi. Nereye yerleşmemi tavsiye edersin? dedim. "Şam'a" dedi. Orada geçim nasıldır? dedim. "Şüphenin ağır bastığı şu kalbe yazıklar olsun, nasîhat kabûl etmez" dedi. Bana bir tavsiyede daha bulun? dedim. "Ey Hayyân'ın oğlu! Baban öldü, Âdem aleyhisselâm, Dâvûd aleyhisselâm, Muhammed Resûlullah öldüler. Halifesi Hazreti Ebû Bekir öldü. Kardeşim Ömer öldü. Ah Ömer!... Ah Ömer!" dedi. Allah sana rahmet eylesin, Hazreti Ömer ölmemiştir dedim. "Allahü teâlâ, onun öldüğünü bana bildirdi" dedi ve devam etti. "Ben ve sen, ölülerdeniz. Salevât okuyup, kısa bir duâ yaptı ve: Vasıyyetim şudur ki, Allah'ın kitabını ve onda bildirilen sırat-ı müstakimi (doğru yolu) elden bırakma ve ölümü bir an unutma. Kavmine ve akrabana varınca onlara nasîhat et ve Allah'ın kullarına öğüt vermekten geri durma. Ehl-i sünnete uymaktan bir adım ayrılma ki, dinini kayıp edersin de haberin olmaz ve Cehenneme düşersin" dedi. Birkaç duâ daha etti ve sonra: "Git Harem bin Hayyan, bir daha ne sen beni gör, ne de ben seni. Beni duâ ile hatırla, ben de seni duâ ile anarım. Sen bu taraftan git, ben de şu taraftan gideyim" dedi. Bir zaman onunla gitmek istedim. Bırakmadı. Gitti, ağlıyordu. Ben de ağladım. Ardından baktım durdum. Gözden kayboluncaya, şehre girinceye kadar baktım. Hâlâ ondan bir haber alamadım.

"Benimle en çok konuşan Hazreti Ömer ve Hazreti Ali'dir (radıyallahü anhümâ)" demiştir.

Veysel Karâni Mekke'de hac yapıp, Medine'ye gidince işte Resûlullahın türbesi burasıdır diye kendisine gösterildi. Kendinden geçerek düşüp bayıldı. Ayılınca beni buradan götürün. Resûlullahın (aleyhisselâm) medfûn bulunduğu bir beldede benim için yaşamanın tadı olmaz, demiştir.

Rebî' bin Haysem anlatır: Üveysi görmeğe gittim. Sabah namazında idi. Bitirdi, tesbihlerin sonuna kadar bekleyeyim dedim. Kuşluğa kadar kalkmadı. Kalktı kuşluk namazı kıldı. Öğle oldu, öğleyi kıldı. Velhasıl üç gün namazdan kalkıp, dışarı çıkmadı. Yemedi, uyumadı. Dördüncü gece O'na kulak verdim. Gözüne uyku gelmişti. Derhal münâcaâta başladı ve: "Yâ Rabbi, çok uyuyan gözden, çok yiyen karından sana sığınırım" dedi. Bana bu yeter dedim ve hâlini bozmadan kalkıp gittim.

Geceleri hiç uyumadığı bildirilir. Bir gece, "Bu gece kıyam gecesidir" der, diğer gece, "Bu gece rükû' gecesidir" öbür gece; "Bu gece secde gecesidir" der, bir geceyi kıyam, bir geceyi rükû', bir başka geceyi secde ile geçirdi. "Ey Üveys, bu kadar uzun geceyi bir hâlde geçirmeğe nasıl katlanıyorsun?" dediklerinde: "Secdede, sabah oluyor da, ben hâlâ bir kere Sübhâne Rabbiyel a'lâ diyemem. Halbuki üç tesbih sünnettir. Bunu yapmamın sebebi, meleklerin ibadetini yapmak istememdir" dedi.

Kendisine, namazda huşû' nedir? dediklerinde: "Böğrüne iğne batırılsa, namazda duymamaktır" dedi. Kendisine nasılsın? dediler "Sabahleyin kalkıp, akşama sağ çıkacağını bilmeyenin hâli nasıl olur?" dedi. İş nasıldır? dediler. "Ah, yolun uzaklığından azıksızlıktan, ah!" dedi.

Veysel Karânî'ye, şuracıkta bir adam var. Otuz senedir, bir mezar kazdı, kefenini giydi, o kabrin başında oturmuş ağlar, gecesi gündüzü yok dediler. Beni oraya götürün buyurdu. Veysel Karânî'yi onun yanına götürdüler. Sararmış, zayıflamış, kurumuş, gözleri ağlamaktan çukurlaşmış halde idi. "Ey kişi, bu kabir ve kefen, seni otuz senedir, Allah'dan alıkoydu. Sen Allah'ı düşünecek, zikr edecek yerde, hep kefeni ve kabri düşündün" buyurdu. O kişi, onun nûruyla o tehlikeyi kendinde gördü. Feryad ederek o kabre düşüp can verdi.

Bir zât, Veysel Karânî'yi ziyârete gitti. Ona hitaben: Ey Allahü teâlânın sevgili kulu. Bana bir nasîhatta bulun? dedi Veysel Karâni hazretleri: "Allahü teâlâyı bilir misin?" Evet bilirim, "Öyle ise, Allahü teâlâdan gayri şeyleri bilme. Bu yetişir."

Yâ Üveys, bir nasîhat daha söyle! "Allahü teâlâ seni bilir mi?" Evet bilir, "Öyle ise, Allah'tan gayrisi seni bilmesin. Allahü teâlânın bilmesi senin için kâfidir."

Veysel Karânî'yi çocuklar bazen taşa tutardı. O ise çocuklara yavrucaklar mutlaka beni taşa tutmanız gerekiyorsa, hiç olmazsa küçük taş atın da ayaklarımı kanatıp da namaz kılmakta bana zorluk olmasın derdi.

Veysel Karanî bir defasında üç gün üç gece yemek yememişti. Dördüncü gün sabahı dışarı çıktı. Yolda bir altın para gördü. Bir kimseden düşmüştür deyip, almadı. Açlığını gidermeye çalışırken baktı ki, bir koyun kendisine doğru gelir ve ağzında o bir altınla önünde durur. Bir kimsenin olabilir deyip, yüzünü çevirdi. Koyun dile gelip: "Ben de, senin kulu olduğun zâtın

kuluyum. Allah’ın rızkını Allah’ın kulundan al” dedi. Altını almak için elini uzatınca onu eline bıraktı ve koyun kayboldu.

Buyurdu ki:

“Allahü teâlâyı tanıyana hiçbir şey gizli kalmaz.”

“Ey insan bu fâni hayatta Allah korkusunu kalbinden çıkarma! Kurtuluş çaresi O’na itaattedir.”

“Yüksekliği aradım, tevâzu’da buldum. Başkanlık aradım, halka nasîhatta buldum. Neseb aradım, takvâda buldum. Şeref aradım, kanaat’te buldum. Rahatlık aradım, zühdde buldum. Zenginlik aradım, tevekkülde buldum.”

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Hilyet-ül-evliyâ, cild-2, sh. 87

2) Tabakât-ül-Kübra, cild-1, sh. 27

3) Câmi’u Kerâmât-il Evliyâ, cild-1, sh. 364

4) Tezkiret-ül-Evliyâ, sh. 12

5) El-A’lâm, cild-2, sh. 32

6) Tabakât-ı İbn-i Sa’d, cild-6, sh. 161

7) Tam İlmihâl Se’âdet-i Ebediyye, sh. 1081

8) Eshâb-ı Kirâm, sh. 405

9) Mektûbât-ı Rabbânî, cild-1, mek. 222, 270